

سازو کار اجرایی طرح سهام عدالت

رضایکبانی

دولت جدید در عملی ساختن این پروژه صحنه گذاشت و سهام مزبور پیش از آغاز سال ۸۵ مطابق ماده ۷ آیین نامه اجرایی پیش گفته، در چهار استان به تعدادی از مشمولان طرح اعطا شد. طرح مورد بحث که بنا به اساسنامه شرکت کارگزاری سهام عدالت و به گفته مسئولان آن اهدافی همچون گسترش مالکیت واحدهای تولیدی در بین اقشار کم درآمد، کاهش خطرات ناشی از تمرکز دولت، بهبود توزیع ثروت و درآمد و تسریع در روند خصوصی سازی را نشانه رفته، با نقد منتقدان و تأیید حامیان روبه رو شد و بحث های فراوان برانگیخته است. متن پیش رو می کوشد تا با معرفی طرح سهام عدالت گامی در راستای کمک به توزیع همگون تر ثروت ایرانی در میان ایرانیان بردارد.

توزیع سهام شرکت های دولتی در میان جامعه و به ویژه اقشار کم بضاعت آن در اواخر دوره دوم ریاست جمهوری آقای خاتمی مطرح شد و در کوران رقابت های انتخاباتی ریاست جمهوری در برنامه های اقتصادی تعدادی از نامزدها جای گرفت. با پیروزی آقای دکتر احمدی نژاد بر دیگر رقبای اجرای طرح سهام عدالت با جدیت بیشتری مورد تأکید مسئولان جدید قرار گرفت و سرانجام «آیین نامه اجرایی افزایش ثروت خانوارهای ایرانی از طریق گسترش سهم بخش تعاون بر اساس توزیع سهام عدالت» در تاریخ ۸۴/۱۱/۹ و پس از اصلاح متن اولیه که خود در ۸۴/۷/۲۳ مصوب هیأت وزیران شده بود، به تصویب این هیأت رسید. تصویب اساسنامه شرکت کارگزاری سهام عدالت در همین روز بر عزم راسخ

چکیده

سهام عدالت در میان طرح های اقتصادی دولتی که با شعار حمایت از قشر کم بضاعت جامعه سکاندار بالاترین رکن اجرایی ایران شده، اهمیت بسیاری یافته و به کرات دست گرم حمایت مسئولان را بر شانه های خود احساس کرده است. نوشته پیش رو شناخت جامع و سازو کار اجرایی طرح سهام عدالت را هدف قرار داده و با استناد به مصوبات مربوط، به تشریح اهداف، ساختار و مراحل اجرایی پروژه مورد بحث پرداخته است.

عکس از قادر عقیلی

معرفی طرح سهام عدالت اهداف طرح

اهداف طرح براساس اساسنامه سهام عدالت، اساسنامه تیپ تعاونی های عدالت استانی و گفته های دست اندرکاران، مشتمل بر موارد زیر است:

- ۱- توزیع متعادل تر ثروت و درآمد
- ۲- تسریع در روند خصوصی سازی
- ۳- استفاده از روش های سالمتر و شفاف تر در واگذاری سهام شرکت های دولتی
- ۴- افزایش ثروت و ایجاد درآمد دائمی

توزیع سهام شرکت های دولتی در میان جامعه و به ویژه اقشار کم بضاعت آن در اواخر دوره دوم ریاست جمهوری آقای خاتمی مطرح شد و در کوران رقابت های انتخاباتی ریاست جمهوری در برنامه های اقتصادی تعدادی از نامزدها جای گرفت.

- ۵- کاهش تمرکز مالکیت دولت و انتقال مالکیت به عموم مردم
- ۶- افزایش کارایی بنگاه های دولتی
- ۷- گسترش سهم بخش تعاون در اقتصاد کشور.

شاید بتوان اهداف دیگری را نیز از میان سخنان مسئولان برای طرح مورد بحث متصور شد، لکن تحقق اهداف هفت گانه فوق به خودی خود بر بار گرانی که این پروژه بر دوش دارد دلالت دارد و بر ظرافت ها و دقایق مورد نیاز در امر طراحی سازوکار پیچیده اش صحنه می گذارد.

ساختار اجرایی طرح

ستادهای استانی را شاید بتوان دومین نهاد مؤثر در فرآیند اجرای پروژه سهام عدالت دانست. این ستادها که با توجه به استان های مشمول طرح باید به ۳۰ ستاد بالغ شوند، از ۱۵ عضو متناظر با اعضای مرکزی در سطح استان تعیین می شوند که ۵ عضو از اعضا بدون حق رأی در جلسات شرکت خواهند کرد.

ستاد مرکزی توزیع سهام عدالت، عالی ترین نهاد فعال در پروژه مورد بحث است. این ستاد از ۱۸ عضو تشکیل شده که ۱۲ عضو آن دارای حق رأی و ۶ عضو دیگر حق رأی ندارند. ریاست این ستاد برعهده بالاترین مقام اجرایی کشور است و ۹ وزیر هیأت دولت در کنار رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و رئیس بنیاد شهید و امور ایثارگران ۱۲ عضو دارای حق رأی این ستاد را تشکیل می دهند. ستاد مرکزی که با هدف برنامه ریزی، هماهنگی و نظارت بر فرآیند واگذاری سهام عدالت تشکیل

شرکت کارگزاری سهام عدالت مهمترین رکن اجرایی این پروژه است. اهداف این شرکت بر مبنای اساسنامه ای که در تاریخ ۸۴/۱۱/۹ به تصویب هیأت وزیران رسیده است مواردی نظیر گسترش مالکیت واحدهای تولیدی در میان اقشار کم درآمد، کاهش خطرات تمرکز مالکیت دولت، تجهیز پس اندازها و بهبود توزیع ثروت و درآمد را در بر می گیرد.

شده است از اختیاراتی همچون واگذاری سهام عدالت، تعیین اولویت استان‌ها و مشمولان طرح، تصویب ضوابط اجرایی، تعیین وظایف ستادهای استانی و نظارت بر عملکرد آنها و انجام هرگونه اقدامات اجرایی لازم در چارچوب مقررات مربوطه، برخوردار است.

ستادهای استانی را شاید بتوان دومین نهاد مؤثر در فرآیند اجرای پروژه سهام عدالت دانست. این ستادها که با توجه به استان‌های مشمول طرح باید به ۳۰ ستاد بالغ شوند، از ۱۵ عضو مننظر با اعضای مرکزی در سطح استان تعیین می‌شوند که ۵ عضو از اعضا بدون حق رأی در جلسات شرکت خواهند کرد. وظایف و اختیارات ستادهای استانی مواردی نظیر مدیریت جمع‌آوری اطلاعات مشمولان طرح، پیگیری ثبت و راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی عدالت استانی، ارسال

پروژه خواهد بود. اهداف این شرکت بر مبنای اساسنامه‌ای که در تاریخ ۸۴/۱/۱۹ به تصویب هیأت وزیران رسیده است مواردی نظیر گسترش مالکیت واحدهای تولیدی در میان اقشار کم درآمد، کاهش خطرات تمرکز مالکیت دولت، تجهیز پس‌اندازها و بهبود توزیع ثروت و درآمد را در بر می‌گیرد. دامنه فعالیت شرکت بسیار گسترده و فراگیر است و اولین بند آن که بر دریافت و اداره هرگونه سهام و حقوق مالکانه متعلق به دولت دلالت دارد و آخرین بند که به انجام هرگونه فعالیت مجاز و نافع برای شرکت اشاره کرده، مؤید فراخی بسیار حوزه عمل این شرکت است. از دیگر موارد فعالیت شرکت کارگزاری سهام عدالت می‌توان به انجام کلیه امور واسطه‌گری مالی از انجام خدمات کارگزاری تا پذیره‌نویسی اوراق بهادار، انجام هرگونه عملیات و خدمات مالی و تسهیلات بازرگانی و همچنین فروش سهام عدالت به تعاونی‌های عدالت استانی و جمع‌آوری و جوه فروش اقساطی، اشاره کرد. سرمایه این شرکت در زمان تأسیس پانصد میلیون ریال است که صددرصد آن به وزارت اقتصاد و دارایی تعلق دارد و سهام طبقه الف (ممتاز) نامیده می‌شود. سهام شرکت به تدریج به تعاونی‌های عدالت استانی واگذار شده و به سهام طبقه ب (عادی) تنزل می‌یابد. در انجام مراحل افزایش سرمایه، حق تقدم از سهامداران طبقه ب سلب می‌شود و کلیه حقوق آن به سهامدار طبقه الف تعلق می‌گیرد. تصمیمات مجامع عمومی این شرکت نیز در صورت حضور و موافقت سهامدار طبقه الف یا وکیل وی معتبر خواهد بود، که این خود نشان از جایگاه ویژه وزارت اقتصاد و دارایی (دولت) در اداره شرکت کارگزاری سهام عدالت دارد.

شرکت‌های تعاونی عدالت استانی دیگر نهاد اجرایی درگیر در طرح سهام عدالت هستند. در اساسنامه تیپ این شرکت‌ها از دریافت سهام شرکت‌های دولتی از طریق شرکت کارگزاری سهام عدالت، کمک به توزیع مجدد ثروت و

ترویج و تحکیم مشارکت و تعاون عمومی، به عنوان اهداف سه‌گانه تعاونی‌های مزبور سخن به میان آمده است. موضوع فعالیت شرکت‌های تعاونی مذکور نیز در اساسنامه پیش‌گفته به خرید سهام عدالت، بازپرداخت اقساط سهام مزبور و توزیع سود این سهام میان اعضا منحصر شده است. شرایط عمومی عضویت در تعاونی تابعیت جمهوری اسلامی، عدم ممنوعیت قانونی و عدم عضویت در تعاونی‌های مشابه و شرط اختصاصی عضویت بر اساس مصوبه ۴۲۳۸۹ هیأت وزیران، مشمول طرح سهام عدالت بودن است. کلیه اعضا مکلف‌اند به وظایف و مسئولیت‌های قانونی خود که محدود به سهم آنان که حداکثر یک صدم درصد کل سهام تعاونی است، عمل کنند. خروج اعضا از تعاونی اختیاری است و هیأت مدیره، بازرسان و مجمع عمومی

شرکت‌های تعاونی عدالت استانی دیگر نهاد اجرایی درگیر در طرح سهام عدالت هستند. در اساسنامه تیپ این شرکت‌ها از دریافت سهام شرکت‌های دولتی از طریق شرکت کارگزاری سهام عدالت، کمک به توزیع مجدد ثروت و ترویج و تحکیم مشارکت و تعاون عمومی، به عنوان اهداف سه‌گانه تعاونی‌های مزبور سخن به میان آمده است.

از دیگر موارد فعالیت شرکت کارگزاری سهام عدالت می‌توان به انجام کلیه امور واسطه‌گری مالی از انجام خدمات کارگزاری تا پذیره‌نویسی اوراق بهادار، انجام هرگونه عملیات و خدمات مالی و تسهیلات بازرگانی و همچنین فروش سهام عدالت به تعاونی‌های عدالت استانی و جمع‌آوری و جوه فروش اقساطی، اشاره کرد.

فراخوان به مشمولان برای عضویت در تعاونی‌های عدالت، نظارت بر انتخابات نمایندگان اعضای تعاونی‌های مزبور، رسیدگی به شکایات واصله و بررسی و ارائه گزارش عملکرد مرحله‌ای برنامه توزیع سهام عدالت را شامل می‌شود. مسئولیت حسن اجرای تصمیمات ستاد استانی که به ریاست استاندار تشکیل می‌شود برعهده رئیس سازمان امور اقتصادی و دارایی استان است.

در صورتی که ستاد مرکزی و ستادهای استانی رانهادهای نظارتی پروژه سهام عدالت بدانیم، شرکت کارگزاری سهام عدالت مهمترین رکن اجرایی این

عادی می‌توانند در صورت از دست دادن شرایط عمومی یا اختصاصی، عدم رعایت مقررات و ارتکاب اعمال زیان‌آور برای شرکت، اقدام به اخراج عضو از تعاونی کنند. اعضا در اولین مجمع عمومی نمایندگان را در حوزه‌های انتخاباتی برمی‌گزینند که در مجامع بعدی به وکالت از ایشان حضور یابند. وظایفی همچون انتخاب هیأت مدیره و بازرسان، تعیین خط‌مشی و برنامه تعاونی و تصویب بودجه جاری و سرمایه‌گذاری و اعتبارات و وام‌های درخواستی، تصویب آیین‌نامه وظایف، اختیارات و حقوق و مزایای مدیرعامل و هیأت مدیره، بر دوش مجمع

مراحل انجام پروژه سهام عدالت را می توان به سه مرحله اصلی واگذاری (فروش اقساطی) شرکت های دولتی به شرکت کارگزاری سهام عدالت و واگذاری (فروش اقساطی) سهام شرکت کارگزاری مزبور به تعاونی های عدالت استانی و در گام آخر توزیع سهام تعاونی های مذکور به مشمولان طرح تقسیم کرد

اولویت استان ها و مشمولان طرح به صلاح دید ستاد مرکزی تعیین خواهد شد و مدیریت جمع آوری اطلاعات مشمولان و ارسال فراخوان به آنان برای عضویت در تعاونی های عدالت استانی از جمله وظایف و اختیارات ستادهای استانی به شمار می رود

واگذار خواهد شد. ارزش معامله در هر یک از مراحل یاد شده بدون احتساب سود فروش اقساطی منظور خواهد شد. از سوی دیگر سهام واگذار شده در وثیقه سازمان خصوصی سازی خواهد بود و معادل اقساط تسویه شده به شرکت های تعاونی استانی تحویل خواهد شد. اعطای وکالتنامه رسمی و غیر قابل عزل از سوی تعاونی های عدالت استانی به سازمان خصوصی سازی تا زمان تسویه کامل بدهی ها به عنوان ضمانت اجرایی پرداخت اقساط در نظر گرفته شده است. نکته در خور تأمل در فرآیند مزبور، واگذاری بلوک حداکثر ۲۰ درصدی سهام هر بنگاه قابل واگذاری به اشخاص دولتی یا غیردولتی حایز صلاحیت به منظور اطمینان از حفظ و تداوم فعالیت شرکت های واگذار شده است. اولویت استان ها و مشمولان طرح به صلاح دید ستاد مرکزی تعیین خواهد شد و مدیریت جمع آوری اطلاعات مشمولان و ارسال فراخوان به آنان برای عضویت در تعاونی های عدالت استانی از جمله وظایف و اختیارات ستادهای استانی به شمار می رود. در این میان واحدهای استانی کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی کشور و نیروی مقاومت بسیج منطقه تحت نظارت دبیرخانه ستاد استانی اطلاعات افراد مشمول را در قالب برنامه طراحی شده توسط دبیرخانه ستاد مرکزی جمع آوری می کنند و از همکاری و مساعدت سازمان ثبت احوال کشور نیز یاری می گیرند.

طرح تقسیم کرد؛ هر چند هر یک از این سه مرحله به نوبه خود سازوکارهای اجرایی ویژه ای را می طلبند. انتخاب و ارزش گذاری شرکت های قابل واگذاری به شرکت کارگزاری، شناسایی مشمولان به عنوان اعضای تعاونی های عدالت استانی، ارزش گذاری سهام واگذار شده به هر مشمول و تعیین و دریافت اقساط سهام واگذار شده، در اولین گام اجرا نمودن سه مرحله پیش گفته خودنمایی می کنند. وزارت اقتصاد و دارایی وظیفه واگذاری شرکت های دولتی به شرکت کارگزاری را برعهده دارد. این شرکت ها پس از تأیید وزرای عضو ستاد مرکزی طرح با اقساط حداکثر ۲۰ ساله که از محل سود آتی خودشان تأمین خواهد شد، به شرکت کارگزاری سهام عدالت فروخته می شوند و سازمان خصوصی سازی مسئولیت وصول اقساط و واریز به حساب مربوطه را برعهده داشته و بدین منظور قراردادی به قائم مقامی سهامداران دولتی با شرکت کارگزاری منعقد می کند. در گام بعدی سهام شرکت کارگزاری سهام عدالت با تأیید ستاد مرکزی با اقساط حداکثر ۲۰ ساله که از محل سود آتی آن تأمین خواهد شد، به شرکت های تعاونی استانی

وزارت اقتصاد و دارایی وظیفه واگذاری شرکت های دولتی به شرکت کارگزاری را برعهده دارد. این شرکت ها پس از تأیید وزرای عضو ستاد مرکزی طرح با اقساط حداکثر ۲۰ ساله که از محل سود آتی خودشان تأمین خواهد شد، به شرکت کارگزاری سهام عدالت فروخته می شوند و سازمان خصوصی سازی مسئولیت وصول اقساط و واریز به حساب مربوطه را برعهده داشته و بدین منظور قراردادی به قائم مقامی سهامداران دولتی با شرکت کارگزاری منعقد می کند.

عمومی عادی نهاده شده و تغییر مواد اساسنامه، تصمیم گیری نسبت به گزارش بازرس در مورد تخلفات هیأت مدیره و عزل یا قبول استعفای هیأت مدیره و انحلال یا ادغام شرکت به مجمع عمومی فوق العاده واگذار شده است. بازرسان تعاونی که توسط مجمع عمومی عادی انتخاب می شوند به نظارت مستمر به اداره تعاونی، رسیدگی به حساب ها و دفاتر، رسیدگی به شکایات اعضا و تذکر نسبت به تخلفات در اداره امور تعاونی همت خواهند گماشت و حق الزحمه و پاداش خود را براساس مصوبه مجمع عمومی عادی دریافت خواهند کرد.

سازمان خصوصی سازی و هیأت عالی واگذاری نیز از دیگر نهادهای فعال در اجرای طرح سهام عدالت هستند که به طور خاص در فرآیند واگذاری سهام شرکت های دولتی به شرکت کارگزاری سهام عدالت و واگذاری سهام شرکت کارگزاری به تعاونی های استانی، نقش پررنگی دارند.

مراحل اجرایی طرح

مراحل انجام پروژه سهام عدالت را می توان به سه مرحله اصلی واگذاری (فروش اقساطی) شرکت های دولتی به شرکت کارگزاری سهام عدالت و واگذاری (فروش اقساطی) سهام شرکت کارگزاری مزبور به تعاونی های عدالت استانی و در گام آخر توزیع سهام تعاونی های مذکور به مشمولان